

BAŞKOMUTAN OLARAK ABD BAŞKANI*

The U.S. President as Commander in Chief

Dr. Öğr. Üyesi Aslan DELİCE**

ÖZ

1787 tarihli ABD Anayasası geleneksel yaklaşımı benimseyerek egemenliğin kullanımıyla bağlantılı savaş ilan etme yetkisini yasama organına, başkomutanlık yetkisini hükümete verir. Tarihsel süreçte göz atıldığında ülkenin II. Dünya Savaşından sonra resmen savaş ilan etmediği, çok sayıda silahlı çatışma ve askeri operasyonun üç kıta ve onlarca ülkede başkanlık kararnameleriyle yürütüldüğü görülür. Kararnamelerle sürdürülen savaşların anayasa hükümleriyle açık bir çelişki oluşturduğu sabit olduğuna göre Kongreye ait yetkinin başkanlar tarafından nasıl kullanılabildiği, bu durumun niçin engellenmediği veya Anayasayı ihlal eden başkanların neden azledilmediği merak edilebilir. Yüksek Mahkeme bu sorulara Başkanın, başkomutan sıfatıyla ulusun çıkarlarını korumak için ordu kullanmak dahil her türlü tedbiri alabileceği şeklinde cevap vermiştir. Uluslararası alanda terör örgütü olarak tanınan PKK'nın Suriye kolu niteliğindeki YPG adlı devlet dışı organize silahlı gruba ABD'nin destek politikası, ABD ile Türkiye arasında muhtemel bir silahlı çatışma riskini beraberinde getirdiği için, Amerikan Başkanının başkomutan sıfatıyla hangi kapsam ve sınırlar dahilinde hareket edebileceğinin ortaya konulması Türk akademisyenler ve politika yapıcılar için büyük önemi haizdir. Diğer yandan yetki paylaşımının sınırları belirlenirken yapılan dahili-harici, yurttaş-yabancı ayrımının yabancılar üzerinde doğurduğu yakıcı etkiler düşünüldüğünde hukukun himaye dışı bıraktığı insanların en temel haklardan bile yararlanamadığı görülür.

ANAHTAR KELİMELEER: Başkan, Başkomutan, Savaş, Olağanüstü Hal, Ulusal Güvenlik, Tedbir.

ABSTRACT

The U.S. Constitution of 1787 adopts the traditional approach and gives the authority to declare war, which is related to the use of sovereignty, to the legislature and the authority of supreme command to the government. Looking at the historical process, it is seen that the U.S. did not officially declare war after The Second World War, and that many armed conflicts and military operations in three continents and dozens of countries were conducted through presidential decrees. Since the wars pursued based on the decrees are a clear contradiction with the constitutional provisions, one can wonder how the Presidents could use the power of the Congress, and why this was not prevented or the presidents who violated the constitution were not dismissed. The Supreme Court replied to these questions that the President, in his capacity as Commander-in-Chief, could take any precaution, including the use of the army to protect the interests of the nation. As the U.S. policy of supporting the YPG, a non-State organized armed group which, in the eyes of Turkey, is the Syrian wing of internationally recognized terrorist organization of PKK, carries the risk of possible armed conflict between the U.S. and Turkey, determination of the scope and limits of manœuvre of the President acting as Commander-in-Chief is highly significant for Turkish academics and decision makers. On the other hand, considering the destructive effects on foreigners stemming from internal-external and citizen-foreigner distinctions while determining the limits of authority sharing, it can be seen that the people who are excluded from the protection of law cannot even benefit from the most fundamental rights.

KEY WORDS: President, Commander in Chief, War, State of Emergency, National Security, Precaution.

* Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 05.12.2019

Kabul Edildiği Tarih: 12.12.2019

DOI Numarası: [10.15337/suhfd.655685](https://doi.org/10.15337/suhfd.655685)

** Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul

E-Mail Adresi: adelice@fsm.edu.tr

ORCID ID: [0000-0002-3596-8420](https://orcid.org/0000-0002-3596-8420)

a) GİRİŞ

ABD Anayasası'nın II. madde 2. bölümünün ilk cümlesine göre Başkan, silahlı kuvvetler ile donanmanın başkomutanıdır.¹ Bu hüküm ülkenin kuruluşundan beri değişmeyen temel bir ilkeye işaret eder ve "savaş ve barışta askerlerin en önemli kararları demokratik usullerle seçilen sivil başkanlardan almasını"² gerektirir. Savaş ilan etmek egemenliğin kullanımını gerektiren bir yasama yetkisiyken, savaş idaresi hükümete aittir.³ Yasallıktan ziyade ahlaki ve siyasi yönü ağır basan,⁴ saldırıdan çok ülke savunmasına dönük olduğu kabul edilen bu yetkinin,⁵ gerekli tedbirlerin alınması için hükümetlere bırakıldığı görülmektedir.⁶

Anayasanın I. maddesi savaş ilan etme yetkisini Kongreye, II. maddesi başkomutanlık yetkilerini Başkana vererek dış ilişkileri düzenlemiş olsa da kimi noktalar açıklığa kavuşturulmayı beklemektedir. Onay yetkisi Senato'ya ait olan antlaşmaları kimin iptal edeceği ya da Kongre onayı olmaksızın Başkanın silahlı kuvvetleri kullanması halinde ne olacağı soruları Anayasa tarafından karanlıkta bırakılmıştır.⁷ Vietnam'da olduğu gibi Kongrenin savaş ilan etmediği ama başkanın geniş çapta askeri

¹ Michael A. Genovese-Robert J. Spitzer, *The Presidency and Constitution Cases and Contraversies*, Palgrave Macmillan, New York, 2005, s. 7; Edward S. Corwin, *The Constitution and What It Means Today*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1978, s.156; Donald P. Kommers- John E. Finn- Gary J. Jacopsohn, *American Constitutional Law, Governmental Powers and Democracy, Volume 1*, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Lanham, 2010, s. 169.

² Bruce Ackerman, *The Decline And Fall Of American Republic*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2010, s. 44.

³ Harvey C. Jr, Mansfield, *Taming the Prince/The Ambivalence of Modern Executive Power*, The Free Press, New York, 1989, s. 277.

⁴ J. Gregory Sidak, "To Declare War", *Duke Law Journal*, Vol. 41, No. 1 (Sep., 1991), pp. 27-121 <https://www.jstor.org/stable/1372700>, s. 114.

⁵ Corwin, s. 196.

⁶ Corwin, s. 196.

⁷ Kommers/ Finn/ Jacopsohn, s. 169.

güç kullandığı durumlarla,⁸ seçimi kaybeden ama resmi olarak görevi henüz devretmemiş başkanların orduyu ülke dışında silahlı hareketlerde kullanmalarını⁹ ciddi tartışmaları beraberinde getirir. Anayasa'nın bu tür sorulara cevap vermediği bilinmektedir. Anayasa yapım çalışmalarına ilişkin tutanaklar da konuyu aydınlatamaz.¹⁰

Uygulamaya bakıldığında başkânlara bu konuda geniş bir takdir yetkisi verildiği, olağanüstü dönemlerde başkanların tek yanlı yetki kullanımının tarihinin çok eskilere uzandığı görülür. Başkan Lincoln iç savaş yıllarında (1861-1865) *Habeas Corpus*'u askıya alarak¹¹ ve kuşatılan limanlardaki gemilere el konulması emrini vererek bu akımın öncülüğünü yapmıştır.¹² Yaklaşık bir asır sonra ulusal güvenliği zayıflatan açık bir yasadışı¹³ olarak görülmesine rağmen Başkan Nixon Kamboçya'yı gizlice bombalamış,¹⁴ Truman da Kore'de "polis faaliyetleri" adı altında Kongre onayını almadan ülkeyi savaşa sokma yetkisi olduğunu iddia etmiştir.¹⁵

ABD Kongresi en son 8 Aralık 1941 tarihinde resmen savaş ilan ederek ülkeyi II. Dünya Savaşına sokmuştur. Kore'den (1950-1953) Vietnam'a (1957-1975), Irak'tan (1991-2003) Afganistan'a (1999-2019) kadar yüzbinlerce [masum] insanın¹⁶ ölümüne yol açan savaşlarda yalnızca başkanlık kararnameleriyle yürütülmüştür.¹⁷ Ülke tarihinin en uzun süreli savaşı olan Afganistan¹⁸ için bile durum değişmemiştir. Dış politikası

⁸ Alison M. Smith, "The Political Cost of Legalizing Executive Power", *Executive Power in Theory and Practice* Edited by Hugh Liebert- Gary L. McDowell-Terry L. Price, Palgrave Macmillan, New York, 2012, s. 189: Genovese/ Spitzer, s. 210.

⁹ Sanford Levinson, *Our Undemocratic Constitution: Where the Constitution Goes Wrong/And How We the People Can Correct it*, Oxford University Press, New York, 2016, s. 100. Başkan George H. W. Bush, seçimi kaybetmesine rağmen görevi resmen devretmeden önce Aralık 1992'de ABD silahlı kuvvetlerini Somali'ye yollamıştır.

¹⁰ William A. Galston, "The Madisonian Understanding of Executive Power: A Defense of Concurrent Powers", *Executive Power in Theory and Practice*, Edited by Hugh Liebert- Gary L. McDowell-Terry L. Price, Palgrave Macmillan, New York, 2012, s.161.

¹¹ Richard H. Fallon, Jr., *The Dynamic Constitution/An Introduction to American Constitutional Law*, Cambridge University Press, New York, 2004, s. 238: Kommers/ Finn/ Jacopsohn, s. 171.

¹² Ackerman, s. 71: Levinson, s. 103.

¹³ Richard A. Posner, *An Affair of State: The Investigation, Impeachment and Trial of President Clinton*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2000, s.97.

¹⁴ Corwin, s.203. Başkan Nixon 1974 yılında, Demokrat Parti seçim merkezini FBI ajanlarına dinlettiği iddiaları nedeniyle itham Edilme (Impeachment) korkusuyla istifa ederken Kamboçya'nın savaş ilan edilmeden işgal emrini vermesi nedeniyle hiçbir yaptırıma tabi tutulmamıştır. Bkz. Alison M. Smith, s. 189.

¹⁵ Ackerman, s. 71.

¹⁶ Levinson, s. 108: Süha Atatüre, *Amerika Birleşik Devletleri'nin Siyasi Yapısı/On üç Koloniden Küresel Güce Amerika*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2017, s. 299.

¹⁷ Sidak, s. 73.

¹⁸ <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>.

sürekli askeri güç kullanma üzerine kurulu olan ülkede bu hususta Cumhuriyetçi ve Demokrat Parti arasında büyük farklar bulunmaz. Cumhuriyetçi Nixon ve Bush kadar Demokrat Bill Clinton ve Obama da Haiti'ye asker göndermekten Sırbistan'ın bombalanmasına¹⁹ Irak ve Afganistan'dan Suriye'ye kadar ordunun kullanılmasına onay vermişlerdir.

San iki asırlık dönemde geçen her yılın hükümetlerin dış işlerine ilişkin yetkilerini daha da perçinlediği görülür.²⁰ 1798 yılından beri gerçekleşen 149 silahlı çatışma vakasını inceleyen Corwin, bu olguların silahlı kuvvetleri uluslararası arenada kullanma yetkisinin Başkana ait olduğunu tereddüde yer vermeyecek şekilde gösterdiğini ifade eder.²¹ Anayasa I. madde 8. bölüm 11. cümleyle göre savaş ilan etme yetkisi münhasıran Kongreye ait olmaya devam etse de ABD çıkarlarını ve vatandaşlarını ülke dışında korumak için silahlı kuvvetlerin kullanılması kararı Başkan tarafından alınır.²² Yargı kararlarıyla şekillenen uygulama da bu durumu teyit eder. Karar aşamasında Başkanın "Ulusal Güvenlik Kurulu (*National Security Council*), Savunma Bakanlığı (*The Defense Department*) ve Genelkurmay Başkanlığı'nın (*the Joint Chiefs of Staff*) desteğini alması beklenir."²³

Levinson'a göre başkanların silahlı kuvvetleri kullanma yetenekleri öylesine artmıştır ki Anayasayı yapanların mevcut şartları hayal etmesi bile imkansızdır.²⁴ Anayasal yapının dış ilişkilerde gücün Başkanın elinde yoğunlaşmasına zemin hazırladığı doğrudur.²⁵ Ama emperyal başkanlıkta temerküz eden güç yalnızca anayasa metninin verdiği yetkilere dayanmaz. Anayasada kullanılan kavramların esnekliği kadar modern savaş gereklilikleriyle teknolojinin baş döndüren hızı da dönüşümde etkilidir.²⁶ Tüm sınırların zorlanarak Kongreye ait yetkinin hükümetler tarafından kullanılması öylesine önemlidir ki bu durum sadece ve sadece "Anayasada resmi/biçimsel olmayan bir

¹⁹ Levinson, s. 109. Başkan Clinton'ın Beyaz Saray stajyeriyle ilişkisini saklayarak özel yetkili savcılara yalan söylediği için İtham Edildiğini (Impeachment) 12 Şubat 1999 tarihli Senato oylamasında Demokrat senatörlerin oylarıyla son anda azledilmekten kurtulduğunu hatırlamakta yarar var. Bkz. Genovese/Spitzer, s. 95: Richard J. Ellis, *Judgeing Executive Power/Sixteen Supreme Court Cases That Have Shaped American Presidency*, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Lanham, 2009, s. 54.

²⁰ Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 171.

²¹ Corwin, s. 196.

²² Corwin, s. 196-197.

²³ Samuel P. Huntington, "Military Policy", *International Encyclopedia of the Social Sciences Volume 8*, Editor David L. Sills, The Macmillan Company & The Free Press, 1968, USA, s. 323.

²⁴ Levinson, s. 81.

²⁵ Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 280.

²⁶ Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 170.

değişikliğin yapılmış olmasıyla” açıklanabilir.²⁷ Diğer bir deyişle, Anayasanın I. madde 8. bölüm 11. cümlesiyle Kongreye bahşedilen savaş ilan etme yetkisi, Yüksek Mahkeme kararlarıyla *de facto* şekilde hükümetlere aktarılmıştır.

b) SAVAŞ ve OLAĞANÜSTÜ HALLERE İLİŞKİN YARGI KARARLARI

Ulusal güvenlik ve başkanlık yetkileri Yüksek Mahkeme’nin önüne nadir olarak gelirken verilen kararlar da çoğunlukla müphemdir.²⁸ Olağanüstü dönemlerde Yüksek Mahkeme son derece ürkek davranmakta, savaş zamanlarında ise Başkanı denetleme konusundaki yetersizlik daha belirgin hale gelmektedir.²⁹

Konumuzla ilgili ilk ve en önemli emsal Nisan 1861’de Başkan Lincoln’un, güney limanlarını kuşatma emri verip giriş çıkışları yasaklamasıdır. Limandaki gemi ve yüklerine savaş ganimeti olarak el konulmuştur.³⁰ Çok sayıda gemi sahibi kuşatmadan haberi olmadıklarını, kendilerine süre tanınmadığını ileri sürerek el konulan mallar için tazminat davası açmıştır. Kongre 13.07.1861’de “Başkan’ın tüm emir, talimat ve açıklamalarını onayladığını, Kongrenin icazetiyle yapılmış gibi eylemlerin yapıldığı andan itibaren geçerli” olduğuna dair kanun çıkarmıştır.³¹ Nihai karar mercii olarak Yüksek Mahkeme konuya ilişkin dava dosyasında şu soruların cevabını aramıştır: ABD devleti resmen savaş ilan etmeden limanları kuşatılabilir mi? Bir kanun, yürürlüğe girmesinden yaklaşık 5 ay önce icra edilen kuşatmayı yasal hale getirebilir mi?³² Bir savaş ilanı olmadan Başkan ulusu askeri eylemlere dahil edebilir mi? İlan edilmemiş bir savaş ABD Anayasası tarafından yaptırıma tabi tutulmuş mudur?³³

I- PRIZE DAVASI (*Prize 67 U.S. 635 1863*)³⁴

Yüksek Mahkemenin dörde karşı beş oyla verdiği kararın gerekçesi şu şekildedir:

Mahkeme ilk olarak Meksika Cumhuriyetiyle yapılan *Palo Alto ve Reseca De la Palma* Savaşları’na atıf yapmış, Kongrenin 13 Mayıs 1846 tarihinde resmen savaş ilan

²⁷ Levinson, s. 22.

²⁸ Ackerman, s. 103.

²⁹ Genovese/Spitzer, s. 17.

³⁰ Richard H. Fallon, Jr., s. 237.

³¹ Fallon, Jr., s. 238.

³² Ellis, s. 95-96.

³³ Genovese/Spitzer, s. 16-194; Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 177.

³⁴ <https://cdn.loc.gov/service/ll/usrep/usrep067/usrep067635/usrep067635.pdf> (Erişim Tarihi:18.10.2019).

etmeden önce Başkanın saldırıya karşı aldığı tüm tedbirlerin Kongre tarafından onaylandığını ifade etmiştir.³⁵ Akabinde Başkanın, başkomutan sıfatıyla görevini icra ederken alınacak silahlı tedbirlerin derecesini tespit etme yetkisine sahip olduğunu belirtmiştir. Anayasanın yetkilendirdiği siyasal organların kararlarına uyacağını beyan eden Mahkemeye göre limanlara uygulanan kuşatma, savaşın varlığı ve alınan tedbirlerin meşruluğunu göstermesi açısından en kesin delil niteliği taşır.³⁶

Yüksek Mahkeme, davacıların Kongrenin 13 Temmuz 1861 tarihinde çıkardığı yasanın geriye etkili olamayacağı, dolayısıyla yok hükmünde olduğu itirazlarını ise yasanın geriye yürümezliği ilkesinin yalnızca ceza hukukunda dikkate alınabileceği gerekçesiyle reddetmiştir. Çoğunluk görüşüne göre çıkartılan yasa, Başkanın tüm işlem ve kararlarını yapıldığı andan itibaren yasal ve meşru hale getirir.³⁷

Sonuç olarak Mahkeme, Başkanın isyan eden eyaletlerdeki limanları kuşatmak için savaş hukuku hükümlerine dayanma yetkisinin olduğunu ve tarafsız olanların [gemi sahipleri] da bu durumu gözetmek zorunda olduğu kanaatine ulaşmıştır.³⁸

Hakim Başkan Taney, Hakim Catron, Hakim Clifford ve Hakim Nelson'un muhalefet şerhi özetle şu şekildedir:

Savaş hukukunun hayata geçirilmesi Anayasanın açık ifadesiyle yasama organına tahsis edilmiş bir yetki olduğu için hükümete devredilemeyeceği gibi teslim edilemez. Savaş şartlarının oluşup oluşmadığı ya da savaş ilan edilip edilmeyeceği hususunda Kongre tek başına yetkili olup 13 Temmuz 1861 günü çıkarılan kanuna kadar devletimizle eyaletler arasında bir savaş olmamış, isyancıların bastırılmasına yönelik müdahaleler yapılmıştır. Anayasaya göre Başkanın savaş ilan etme ya da uluslararası hukuka göre savaş olduğunu kabul etme yetkisi olmadığına göre eyalet limanlarının kuşatılması için emir verme yetkisi yoktur. 13 Temmuz 1861 tarihinden önce gemilere ve yüklere el koyma işlemi yasa dışı olup yok hükmündedir. Gemiler ve yükleri iade edilmelidir.³⁹

Yüksek Mahkeme, günümüze kadar emsal teşkil eden kararında, Başkan Lincoln'un uyguladığı tedbirlerin Anayasaya uygun olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, Başkanın savaş ilan etme yetkisi olmasa bile başkomutan olarak olağanüstü veya savaş şartlarının oluşup olmadığını takdir ederek durumun gerektirdiği tedbirleri alabileceğini kabul etmiştir. Başkan, özellikle devam eden dahili buhranlar nedeniyle ulusu

³⁵ PRIZE DAVASI 67 U.S. 635 (1863) s, 668.

³⁶ PRIZE 67 U.S. 635 (1863) s, 668.

³⁷ PRIZE 67 U.S. 635 (1863) s, 669.

³⁸ PRIZE 67 U.S. 635 (1863), s. 671; Fallon, Jr., s. 238; Genovese/Spitzer, s. 195-196; Komers/Finn/Jacopsohn, s. 177.

³⁹ PRIZE 67 U.S. 635 (1863) s. 698-699.

savunacak askeri eylemleri icra edebilecek, belirli koşullar altında en azından bir müdafaa savaşı yürütebilecektir. Genovese ve Spitzer'e göre, bu kararlar iç savaşa ilişkin uygun bir kuramın ana hatları ortaya çıkmıştır; ulus içindeki ayaklanma ve düşmanca tutumlar tıpkı iki bağımsız ulus arasındaki savaş hali gibi kabul edilecektir.⁴⁰

Başkanların başkomutan sıfatıyla silahlı kuvvetleri kullanmasına izin veren yargı kararlarında dönüm noktalarından diğeri de 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle başlayan Körfez Savaşı nedeniyle verilmiştir. Kongre, bir "savaş ilanı" kararı almamasına rağmen, Başkan George H. W. Bush, Ortadoğu'da askeri yığınak yapılarak işgali sonlandırma talimatı vermiştir.⁴¹ Başkanın Kongre onayını almadan kendi savaşını başlatmasından [savaşın ülke içinde siyasi çıkar elde etmeye dönük kullanılması] çekinen 53 Temsilciler Meclisi üyesi ve 1 Senatör dava açarak mahkemeden bir tedbir kararıyla (*injunction*), Başkanın savaş başlatmasının engellenmesini talep etmişlerdir. Mahkeme, Kongre üyelerinin işlemde zarar görmedikleri ve henüz bir saldırı olmadığı için hazırlık niteliğinde olan işlemler için dava açılmayacağına karar vermiştir.⁴²

II- *DELLUMS v. BUSH 752 F. Supp 1141 (D.D.C. 1990)*⁴³

Birleşik Devletler Bölge Hakimi Harold H. Greene'in Kararının ana hatları şu şekildedir:

Adalet Bakanlığı, ülkenin savaşta olup olmadığı hususunu tespit etmek için yargının yeterli, somut ve uygulanabilir ölçütlere sahip olmaması nedeniyle, yalnızca siyasal erklerin ulusal güvenlikle dış işlerinin sürekli değişen şartlarına dayanarak bu kararı verebileceğini, Başkanın başkomutan sıfatıyla icra edebileceği silahlı müdahalelerin neler olduğunun mahkemelerce nesnel bir şekilde tespit edilemeyeceğini ileri sürmüştür.⁴⁴

Hakim Greene, Adalet Bakanlığı'nın iddialarını; Hükümet lehine ileri sürülen bu görüşlerin mahkemenin kabul edemeyeceği kadar geniş kapsamlı olduğu, ne kadar büyük olursa olsun bir eylemin savaş mı yoksa askeri bir hareket mi olduğunu belirleme yetkisinin yalnızca hükümetin takdirinde olması halinde Anayasanın Kongreye verdiği savaş ilan etme yetkisinin hükümetin merhametine terkedilmiş olacağı, bu tür yorumların Anayasanın açık dilinden bir sapma olması nedeniyle kabul edilemez olduğunu belirterek reddetmiştir.⁴⁵

⁴⁰ Genovese/Spitzer, s. 16.

⁴¹ Sidak, s. 29. <https://www.jstor.org/stable/1372700>.

⁴² Genovese/Spitzer, s. 212.

⁴³ law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/752/1141/1588277 (Erişim Tarihi 25.10.2019).

⁴⁴ *DELLUMS v. BUSH 752 F. Supp 1141 (D.D.C. 1990)*, s. 3.

⁴⁵ *DELLUMS v. BUSH 752 F. Supp 1141 (D.D.C. 1990)*, s. 3.

Keza Adalet Bakanlığı'nın dava konusunun yasal olmaktan çok siyasal olduğu, mahkemenin uyuşmazlığın halli için Anayasanın siyasal erklere bıraktığı dış işlerine ilişkin olguları zorunlu olarak davaya dahil edeceği iddialarını da Anayasanın dış işlerine ilişkin yetki ve sorumluluğu siyasal erklere bilhassa yürütmeye bahşetmiş olsa da bunun zorunlu olarak dış işlerine temas eden ihtilafların çözümü hususunda yargının dışlandığı anlamına gelmeyeceği, mahkemelerin dış işleri ve savunma alanına dokunan veya ciddi etkide bulunan vakalara birçok defa baktığı gerekçesiyle kabul etmemiştir.⁴⁶

Hakim Greene, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı doğrultusunda Irak Devletine karşı 380,000 askerle icra edilecek eylemin Anayasanın I. madde, 8. bölüm ve 11. cümlesi anlamında savaş olarak nitelendirilmesi noktasında hiç tereddüt yoksa da Mahkemenin, *Anayasanın 'savaş ilan etme' otoritesini, Kongreye ama yalnızca Kongreye bahşeden hükmünü yüksek sesle okumaya hazır olmadığını*⁴⁷ belirtmiş ve 13 Aralık 1990 tarihinde davayı reddetmiştir.⁴⁸ Böylece başkanların ilan edilmeyen savaşlarda orduyu kendi takdirleri doğrultusunda kullanabilmeleri önündeki yargı engeli ortadan kalkmıştır.

Kararı değerlendiren Sidak, hangi eylemlerin savaş olarak değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin ölçütlerin yasal olmaktan çok siyasi niteliğe sahip olması nedeniyle Mahkemenin, Başkanın eylemlerini sınırlandıracak bir tedbir kararı vermediği değerlendirmesini yapmıştır.⁴⁹ Bu görüşün yanlış olduğuna kuşku yoktur. Kara, deniz ve hava unsurlarının yer aldığı "yaklaşık 400,000 askerle icra edilen ve 6 ay içinde 150,000 Irak askerinin ölümüyle sonuçlanan hareketin"⁵⁰ hangi ölçüt kullanılırsa kullanılsın savaş dışında bir kavramla adlandırılması imkansızdır. Irak'ta girişilen silahlı hareketin bir savaş olduğuna şüphe yoktur. Sorun, yasallıktan çok siyasi yönü ağır basan savaş kararını yetki gaspı olarak değerlendirip Başkanı durduracak adımı hangi organın atacağıdır. Yargı kararlarıyla şekillenen iki asırlık içtihat orduyu ülke dışında

⁴⁶ DELLUMS v. BUSH 752 F. Supp 1141 (D.D.C. 1990), s. 4-5.

⁴⁷ DELLUMS v. BUSH 752 F. Supp 1141 (D.D.C. 1990), s. 5. Vurgu yazara aittir.

⁴⁸ Genovese/Spitzer, s. 212-213. Genovese-Spitzer'e göre Yüksek Mahkeme, diğer erklerle ilgili sınırlayıcı bir karar vereceği zaman dava dosyasının tam tekemmül etmesi gerekir (the doctrine of ripeness). Her ne kadar bu davayı 51 yasama üyesi açmış ise de yasama organının veya hiç değilse üyelerinin çoğunluğunun bu konudaki tutumu bilinmemektedir. Şayet yasama organı üyelerinin çoğunluğu Anayasanın Kongreye tanıdığı savaş ilan etme yetkisinin ihlal edildiği için dava açmış olsaydı Mahkeme, başkanı sınırlayıcı bir emir yayınlayabilirdi. a.g.e. s. 214; Sidak, s. 113.

⁴⁹ Sidak, s. 114.

⁵⁰ Sidak, s. 63.

kullanma yetkisini fiilen hükümetlere bıraktığına göre bu kararların yargı eliyle denetlenmesi söz konusu olamaz. Biraz sonra değinilecek olan *Youngstown Sheet & Tube Co. v. Sawyer (1952)* kararında işaret edildiği gibi başkanların Kongreye ait bir yetkiyi kullanması halinde bunu engelleyecek organ sadece Kongredir. Federal Bölge Mahkeme kararını durumun itirafı olarak kabul etmek daha isabetlidir.

c) TEORİK ARKAPLAN ve TARTIŞMA

Silahlı kuvvetleri kullanma tekelini eline geçiren başkanların, asli yetkileri olan yasaların sadakatle icrası dışında nihai karar verme yetkisine sahip kişiler olarak adlandırılması pekala mümkündür. Hobbes, uygun gördüğü şekilde savaş ve barış yapma hakkını egemene tanır. Diğer yandan bir orduya komutanlık etmenin de başka hiçbir kuruluşa gerek olmaksızın komutanı egemen haline getireceğini ifade eder.⁵¹ ABD Anayasasını yapanlar üzerinde güçlü bir etki bıraktığı bilinen Locke da doğası gereği birden fazla iradeyi reddeden savaşın, krallık yetkilerinin [baş]komutana aktarılmasına⁵² hizmet ederek emredici yasalarla düzenlenemeyen alanlarda yürütmenin serbestçe tercihte bulunmasına imkan tanıdığını belirtir. “Önemli makamlardan vazgeçmek iktidarı kaybetmek anlamına geliyor”⁵³ ve tek bir alanda bile nihai karar verme yetkisi o kişinin egemen sıfatını alması için yeterli oluyorsa⁵⁴ orduyu kullanma kararı dış siyasette neyin kamu yararına hizmet ettiğini belirleme tekelini Başkana vererek onu gerçek iktidara ulaştırır.⁵⁵ Schmitt’in sözcükleriyle söylenecek olursa, olağanüstü halin olup olmadığına (istisnaya) ve bu durumun ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere karar veren kişi gerçek egemendir.⁵⁶ Latinlerin *princeps legibus solutus* vecizesiyle dile getirdiği ilkeye göre prens, sözleşme ya da yasal kısıtlamalarla bağlı olmaksızın siyasal varlığın devamı için zaruri tedbirleri alır.⁵⁷ Başkanı egemene

⁵¹ Thomas Hobbes, *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği Biçimi ve Kudreti*, Çev.: Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1992, s. 135.

⁵² Kelsen’e göre ABD Anayasası başkanlık yetkilerini bilinçli bir şekilde İngiliz Kralını taklit ederek oluşturmuştur. Bkz. Hans Kelsen, *The Essence and Value of Democracy*, Ed. Nadia Urbinati ve Carlo Invernizzi Accetti Çev.: Brian Graf, Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Maryland, 2013, s. 89; John Locke, *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme/Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme*, Çev.: Fahri Bakırcı, Ebabel Yayınları, Ankara, 2012, s. 71,106-107.

⁵³ Charles Louis Montesquieu, *Kanunların Ruhu Üzerine*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s. 834.

⁵⁴ Dieter Grimm, *Sovereignty: The Origin and Future of a Political and Legal Concept*, Çev.: Belinda Cooper, Columbia University Press, New York, 2015, s. 15.

⁵⁵ Alexander Passerin d’Entreves, *The Notion of The State: An Introduction the Political Theory*, Oxford University Press, London, 1967, s. 226.

⁵⁶ Carl Schmitt, *Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty*, Çev.: George Schwab, The University of Chicago Press, Chicago, 2005, s. 5-7.

⁵⁷ Carl Schmitt, *Constitutional Theory*, Çev.: Jeffrey Seitzer, Duke University Press, London, 2008, s. 154.

dönüştüren bu yaklaşımın kökeni presin yasaya üstünlüğünü kabul eden Roma öğretisine kadar gerilere gider.⁵⁸

Gerçek hükümlanlığa (egemenliğe) giden yol savaştan geçiyorsa, ABD başkanlarının bu yolda yürümeyeceklerini düşünmek fazlasıyla iyimserlik olur. Savaş, silahlanma ve emperyal arzuları kışkırtma dışında şişirilmiş bir ulusal güvenlik kavramıyla sivil özgürlükler alanını daraltarak Başkanın güç ve iktidarını artıran bir etki doğurur.⁵⁹ Akabinde hükümdarlık yetkilerinin kullanılmasına zemin hazırlayan başkomutanlık sıfatı⁶⁰ siyasi gücü artırmak için kullanılan bir araca dönüşür.⁶¹ Başarılı savaşlar dışında iç karışıklıkların önlenmesi gibi olağanüstü koşullarda yürütmeye duyulan ihtiyacı artırarak devletin dahildeki gücünün pekiştirilmesine hizmet eder.⁶² Savaş gibi belirsiz durumlar kişisel farklılıkların ortaya konması için iyi bir fırsat sunmanın ötesinde⁶³ güçlü hükümet ihtiyacını artırarak başkanların aldığı kararlara desteği azamiye çıkarır.⁶⁴ Kamuoyu desteği sağlamanın ve mevcut siyasi konumu pekiştirmenin daima “savaş” mecazı kullanılarak yapılmasının sebebi budur. *Fakirlikle savaş, uyuşturucuyla savaş, suçlarla savaş, terörle savaş* söylemlerinin bıkmadan ürettiği savaşimsi hallerin asla sona ermemesinin nedenleri de burada aranmalıdır.⁶⁵

Dellums v. Bush 752 f. Supp 1141 (d.d.c. 1990) kararının da gösterdiği gibi, ABD ordularının yüzbinlerce askerle Irak devletini işgal etmesi gibi bir fiil savaş eylemi olarak görülse de Anayasanın ihlali olarak kabul edilmemiştir. Bunun birçok sebebi vardır. İlk olarak Amerikan anayasal düzeninin dış ilişkiler ve savaş konularında hükümeti neredeyse yegane otorite gören yaklaşımıdır.⁶⁶ Yüksek Mahkeme kararlarına da yanışyan bu bakış açısına göre Başkan, uluslararası ilişkiler ve savaş gibi olağanüstü halde ulusun yegane temsilcisi ve karar merciidir. En açık ifadesini *United States v.*

⁵⁸ Alexander Passerin d’Entreves, *The Medieval Contribution to Political Thought/Thomas Aquinas-Marsilius of Padua-Richard Hooker*, The Humanities Press, New York, 1959, s.38.

⁵⁹ Jeffrey Leigh Sedgwick, “Constituting the Prince” *Executive Power in Theory and Practice Edited by Hugh Liebert- Gary L. McDowell-Terry L. Price*, Palgrave Macmillan, New York, 2012, s. 124: Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 171.

⁶⁰ Sedgwick, s. 124.

⁶¹ Ackerman, s. 184.

⁶² G.W.F. Hegel, *Hukuk Felsefesinin Prensipleri*, Çev.: Cenap Karakaya, Sümer Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 309.

⁶³ Lawrence R. Jacobs-Robert J. Shapiro, “Conclusion: Presidential Power, Institutions and Democracy”, *Presidential Power/Forging the Presidency for the Twenty-first Century*, Editors Robert Y. Shapiro-Martha Joynt Kumar- Lawrence R. Jocops, Colombia University Press, New York, 2000, s. 500.

⁶⁴ Genovese/Spitzer, s. 12.

⁶⁵ Ackerman, s. 72.

⁶⁶ Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 170.

Curtiss-Wright Export Corp. (1936) kararında bulan bu yaklaşıma göre hükümetlerin sahip olduğu yetkilerden içeriye dönük olanlarla dışarıya ilişkin olanların köken ve tabiatı tamamen farklıdır. İkinci alanda başkanların tek başına söz söyleme [yönetme] yetkisi bulunur.⁶⁷ Kongrenin savaş ilan etme konusundaki bilinçli gönülsüzlüğünün tam bu noktada işlevsel olduğu belirtilmelidir; uluslararası ilişkilerde münhasır yetkiye sahip başkanın ülke içindeki gücü, resmen savaş ilan edilmeyerek törpülenir.⁶⁸ Bununla bağlantılı ikinci nokta kimi anayasacıların tüm ısrarlarına rağmen buhran ve olağanüstü hallerde hükümet yetkilerini sınırlandırmanın mümkün olup olmadığı hususudur.⁶⁹ Olağanüstü hallerin öngörülemez ve tüketilemez doğaları yasal düzenlemelerin açık uçlu olmasını zorunlu kılarak⁷⁰ başkanların ulusu istediği şekilde yönlendirmesine hizmet eder.⁷¹ Anayasal sınırların ihlal edildiği ya da Kongre yetkilerine tecavüz edildiği iddialarıyla açılan davalarda ise Yüksek Mahkeme, *Youngstown Sheet & Tube Co. v. Sawyer (1952)* kararında olduğu gibi "...olağanüstü hallerde de yasama yetkisinin Kongrede olduğunu ve fakat yalnızca Kongrenin bu yetkinin avuçlarının arasından kayıp gitmesine mani olabileceğini" ifade ederek müdahaleden kaçınır.⁷²

Bitmeyen savaşımı hallerin bir diğer sebebi de II. Dünya Savaşından sonra daha belirgin hale gelen yüksek temsil kabiliyetiyle başkomutanlık sıfatını birleştiren başkanların dışarda yürütülen savaşlar yoluyla içerde siyasal çıkar elde etmeleridir. Koşulların manipüle edilerek, halkın savaşçı duygularının kışkırtılması Roosevelt gibi popüler başkanların bile kullanılmaktan çekinmediği bir usûldür.⁷³ Hukuk müşavirleri (*OLC/Office of Law Counsel*) ve Beyaz Saray danışmanları sihirli bir değnek gibi kullandıkları *ulusal güvenlik* kavramını sömürerek sürece en büyük katkıyı yapar.⁷⁴ Biraz önce aktarılan kararlarda görüldüğü gibi mahkemelerin yetki gaspını engelleyecek erken müdahaleleri yapamaması da bu olumsuz süreci besler.⁷⁵ Denetim konusundaki

⁶⁷ Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 177. 1919 tarihli Weimar Anayasası da doğrudan halkın oylarıyla seçilen başkana, yabancılar nezdinde ülkeyi temsil etmek (m.45), ordu başkomutanlığı (m.46) ve olağanüstü hallerde gerekli tedbirleri almak (m.48/2) yetkilerini vererek benzer bir çerçeveye sunar. Bkz. Carl Schmitt, *Constitutional Theory*, s. 316.

⁶⁸ Sidak, s. 94.

⁶⁹ Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 172.

⁷⁰ Ernst- Wolfgang Böckenförde, *Constitutional and Political Theory*, Volume I, Edited by Mirjam Künkler-Tine Stein, Oxford University Press, Oxford, 2017, s. 119.

⁷¹ John Yoo, "The Modern Executive Takes Obama", *Executive Power in Theory and Practice Edited by Hugh Lieberty- Gary L. McDowell-Terry L. Price*, Palgrave Macmillan, New York, 2012, s.207.

⁷² Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 178.

⁷³ Sidak, s. 76.

⁷⁴ Ackerman, s. 143.

⁷⁵ Ackerman, s. 143.

bariz yetersizlik önce başkanların “kendi savaşlarını” yürütmeleri, sonrada bunu seçimlerde kendi lehlerine kullanmalarıyla neticelenir.

Anayasa dışında temel hak ve özgürlüklere ilişkin kanunlar özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra daha sık ihlal edilmeye başlanmıştır. İkiz kulelerin yıkılmasından sonra çıkartılan *Silahlı Kuvvetleri Kullanma Yetkisi/Authorization for the Use of Military Force* (AUFM)’ne ilişkin yasa özellikle Afganistan, Irak ve akabinde de Suriye’de silahlı güç kullanımının temelini oluşturmuş ve Başkana açık çek vermiştir.⁷⁶ Kanunun içeriğinden de kolayca anlaşılacağı gibi AUFM, Başkanı yalnızca 11 Eylül 2001 terörist saldırılarıyla ilgisi olan kişi, örgüt ve uluslara karşı gerekli ve uygun güç kullanımı konusunda yetkilendirmiştir. Yasanın kabulünden sonra göreve gelen başkanlarsa orduyu 11 Eylül saldırılarıyla hiçbir ilgisi olmayan Yemen, Somali, Suriye ve Libya’da kullanarak⁷⁷ yalnızca yasanın açık hükümlerini çiğnemekle kalmamış, aynı zamanda çok sayıda masum insanın katledilmesine de sebep olmuştur.

“Her şeyi yapabilme iktidarıyla vahşi bir kan dökme arasında bölünen hükümetlerin”⁷⁸ teröre karşı yürütülen savaşlarda temel anayasal hakları ihlal etmesi, *otokratik başkanlık tehlikesi* olarak eleştirilse de⁷⁹ Kongre, edilgen tavrını sürdürerek ne ilgilileri sorguya çekmiş, ne de bu tür suiistimalleri engelleyecek kanunlar yapmıştır.⁸⁰ İşkence tatbikatını tüm ABD yetkilileri için yasa dışı kabul eden, yargı kararı olmaksızın elektronik haberleşmenin takibini yasaklayan kanunlar bile Başkan George W. Bush’un hukuk müşavirlerince Anayasaya aykırı kabul edilerek⁸¹ hukuken görmezlikten gelinabileceği iddia edilmiştir.⁸² Olağanüstü hallerde elektronik postaların takibinden işkence yapılmasına, özel askeri mahkemelerin kurulmasından Guantanamo hapisanesindeki insanlık dışı uygulamalara kadar her türlü tatbikatı meşru gören bu yaklaşım, yalnızca anayasal kuvvetler ayrılığıyla denetim ve denge mekanizmalarını işlevsiz hale getirmekle kalmamış aynı zamanda temel insan haklarını imha etmesi nedeniyle ABD’nin bir hukuk devleti olup olmadığının sorgulanmasına da yol açmıştır.

⁷⁶ Leonard Cutler, *President Obama’s Counterterrorism Strategy in the War on Terror An Assessment*, Palgrave Macmillan, New York, 2017, s.127-128.

⁷⁷ Cutler, s. 162.

⁷⁸ Mansfield, s. 286.

⁷⁹ Levinson, s. 22.

⁸⁰ Ackerman, s. 121.

⁸¹ Levinson, s. 105.

⁸² Kommers/Finn/Jacopsohn, s. 183.

d) SONUÇ

Egemenlik yok edilmeden iktidar nasıl denetim altına alınabilir sorusuna modern anayasacılığın cevabı erkler ayrılığı ilkesi olmuştur.⁸³ Açıkça telaffuz etmeden ilkeye yer veren ABD Anayasası başkanları içeriye dönük işlemlerinde son derece katı bir şekilde sınırlandırılabilirken dışarıya dönük karar ve eylemlerinde geniş bir takdir yetkisiyle donatır. Bir yanda resmen ilan edilmeyen savaşlarda onlarca ülkenin işgal edilerek milyonlarca insanın ölümüne yol açan kararlar için hiçbir yaptırıma tabi tutulmayan başkanlar diğer yanda rakip partinin seçim merkezini FBI marifetiyle dinlettiği için istifaya zorlanan ya da özel yetkili savcıya stajyeriyle ilişkisi hakkında yalan söylediği için itham edilip yargılanan başkanlar bulunur. Her iki olgunun da aynı anayasal düzene ait olduğuna inanmak güçtür. İçeride azami sınırlandırmanın dışarıda azami yetkiye dönüşmesiyle belirginleşen görünüşteki bu çelişki sadece olağanüstü dönemlerde Başkanın iktidarını makul şekilde sınırlayacak anayasal tedbirlerin yokluğuyla izah edilemez.⁸⁴ Yalnızca buzdağının görünen kısmına işaret eden ve hukukun temel işleviyle ilgili bir şey söylemeyen bu bakış açısı son derece yüzeysel olup içeriyle dışarı, yurttaşla düşman arasında yapılan katı ayrılığın getirdiği vahşi sonuçlarla ilgili olarak hukukun daha derin, daha karanlık ve zimni işleviyle alakalı bir açıklama sunmaz. Asıl sorulması gereken soru hukuki himayeden kimlerin yararlanabileceğidir. Daha önceki bir çalışmada da işaret ettiğimiz gibi “siyasal bütünlüğün dışında kalanlar için hukukun koruma mekanizmaları ya çok zayıftır ya da yoktur.”⁸⁵ ABD Anayasası ve kurulu düzeninin (*establishment*) dışarıdakilerin/yabancıların ölümüne bu kadar ilgisiz kalması kısmen hukukun üstlendiği işlevin bu ikili karakteriyle alakalıdır.

Yüksek Mahkemece, Başkanın savaş gibi kırılma noktası olan bir sahada nihai karar mercii olduğunun kabulü esasen egemenin ana/yasayla kısıtlanmasının ya faydasız ya imkansız veyahut ölümcül zararlar doğurma potansiyelinin oldukça yüksek olduğunun bilinmesiyle de ilişkilendirilebilir.

Başkanlara dışarıda ilan edilmemiş savaş yürütme konusunda verilen açık çekin bir diğer gerekçesi de ordunun sahip olduğu yüksek teknoloji ve devasa askeri kapasitedir. Rakipsiz askeri donanım sayesinde ABD neredeyse 75 yıldır ciddi bir bedel ödmeden onlarca savaşı sürdürebilmiş ve herhangi bir tehdit ya da saldırıya maruz kalmamıştır. Tam tersine bütçeden askeri –sınai komplekse aktarılan devasa ödeneklerle sürdürülen savaşlar en azından silah şirketleri için kârlı bir yatırıma dönüşmüştür.

⁸³ Passerin d’Entreves, s. 114.

⁸⁴ Levinson, s. 107.

⁸⁵ Aslan Delice, Antropoloji Penceresinden Hukuk: Basit Toplumlarda Akralalık İktidar ve Çıkar İlişkileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. VIII.

Diğer ülkeler gibi Türkiye'nin de ABD silahlı kuvvetleriyle yüzleşme tehlikesinin düşük bir ihtimal olmadığı şu günlerde, ABD başkanlarının başkomutan sıfatını kullanarak ülkeyi savaşa sürüklemelerinin bir yetki gaspı olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği sorusu hayati önemdedir. ABD toprakları ve halkına ciddi zararlar veren bir misillemeyle karşılaşmadıkça Kongre ya da Yüksek Mahkemenin başkomutanın yürüttüğü savaşları anayasal bir mesele olarak görmeyeceğini söylemek bir kehanet olmayacaktır.

KAYNAKLAR

- ACKERMAN, Bruce; **The Decline And Fall Of American Republic**, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2010.
- ATATÜRE, Süha; **Amerika Birleşik Devletleri'nin Siyasi Yapısı/Onüç Koloniden Küresel Güce Amerika**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2017.
- BÖCKENFÖRDE, Ernst-Wolfgang; **Constitutional and Political Theory**, Volume I, Ed. Mirjam Künkler-Tine Stein, Oxford University Press, Oxford, 2017.
- CORWIN, Edward S.; **The Constitution and What It Means Today**, Revised by Harold W. Chase and Craig R. Ducat, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1978.
- CUTLER, Leonard; **President Obama's Counterterrorism Strategy in the War on Terror An Assessment**, Palgrave Macmillan, New York, 2017.
- DELİCE, Aslan; **Antropoloji Penceresinden Hukuk: Basit Toplumlarda Akrabalık İktidar ve Çıkar İlişkileri**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- ELLIS, Richard J; **Judgeing Executive Power/Sixteen Supreme Court Cases That Have Shaped American Presidency**, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Lanham, 2009.
- FALLON, Richard H. Jr; **The Dynamic Constitution/An Introduction to American Constitutional Law**, Cambridge Univesity Press, New York, 2004.
- GALSTON, William A; "The Madisonian Understanding of Executive Power: A Defense of Concurrent Powers", Executive Power in Theory and Practice Ed. Hugh Liebert- Gary L. McDowell-Terry L. Price, Palgrave Macmillan, New York, 2012.
- GENOVESE, Michael A.- SPITZER, Robert J; **The Presidency and Constitution Cases and Contraversies**, Palgrave Macmillan, New York, 2005.
- GRIMM, Dieter; **Sovereignty/The Origin and Future of a Political and Legal Concept**, Çev.: Belinda Cooper, Columbia University Press, New York, 2015.
- HEGEL, G.W.F; **Hukuk Felsefesinin Prensipleri**, Çev.: Cenap Karakaya, Sümer Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- HOBBS, Thomas; **Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği Biçimi ve Kudreti**, Çev.: Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1992.
- HUNTINGTON, Samuel P., **Military Policy**, International Encyclopedia of the Social Sciences Volume 8, Ed. David L. Sills, The Macmillan Company& The Free Press, 1968, USA.

- JACOPS, Lawrence R.- SHAPIRO Robert J.; **Conclusion: Presidential Power, Institutions and Democracy**, Presidential Power/Forging the Presidency for the Twenty-first Century, Ed. Robert Y. Shapiro-Martha Joynt Kumar- Lawrence R. Jocops, Colombia University Press, New York, 2000.
- KELSEN, Hans; **The Essence and Value of Democracy**, Ed. Nadia Urbinati ve Carlo Invernizzi Accetti Çev.: Brian Graf, Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Maryland, 2013.
- KOMMERS, Donald P. – FINN John E. – JACOPSHON Gary J.; **American Constitutional Law**, Volume 1: Governmental Powers and Democracy, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Lanham, 2010.
- LEVINSON, Sanford; **Our Undemocratic Constitution: Where the Constitution Goes Wrong/And How We the People Can Correct it**, Oxford University Press, New York, 2016.
- LOCKE, John; **Yönetim Üzerine İkinci İnceleme/Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme**, Çev.: Fahri Bakırcı, Eabil Yayınları, Ankara, 2012.
- MANSFIELD, Harvey C. Jr.; **Taming the Prince/The Ambivalence of Modern Executive Power**, The Free Press, New York, 1989.
- MONTESQUIEU, Charles Louis; **Kanunların Ruhu Üzerine**, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.
- PASSERIN-d'ENTREVES, Alexander; **The Medieval Contribution to Political Thought/Thomas Aquinas-Marsilius of Padua-Richard Hooker**, The Humanities Press, New York, 1959.
- PASSERIN-d'ENTREVES, Alexander; **The Notion of The State/An Introduction the Political Theory**, Oxford University Press, London, 1967.
- POSNER, Richard A; **An Affair of State: The Investigation, Impeachment and Trial of President Clinton**, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2000.
- SCHMITT, Carl; **Political Theology/Four Chapters on the Concept of Sovereignty**, Çev.: George Schwab, The University of Chicago Press, Chicago, 2005.
- SCHMITT, Carl; **Constitutional Theory**, Çev.: ve Ed. Jeffrey Seitzer, Duke University Press, Durham and London, 2008.
- SEDGWICK, Jeffrey Leigh; **“Constituting the Prince”**, Executive Power in Theory and Practice Ed. Hugh Liebert- Gary L. McDowell-Terry L. Price, Palgrave Macmillan, New York, 2012.

SIDAK, J. Gregory; **“To Declare War”**, Duke Law Journal, Vol. 41, No. 1 (Sep., 1991), pp.27-121 <https://www.jstor.org/stable/1372700>

SMITH, Alison M; **“The Political Cost of Legalizing Executive Power”**, Executive Power in Theory and Practice *Edited by* Hugh Liebert- Gary L. McDowell-Terry L. Price, Palgrave Macmillan, New York, 2012.

YOO, John; **“The Modern Executive Tames Obama”**, Executive Power in Theory and Practice *Edited by* Hugh Liebert- Gary L. McDowell-Terry L. Price, Palgrave Macmillan, New York, 2012.

<https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>

<https://cdn.loc.gov/service/ll/usrep/usrep067/usrep067635/usrep067635.pdf>